

УДК 792.028:378]:[792.02:821.161.2-31Top]](045)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6608-5356>
DOI: 10.34026/1997-4264.34.2024.305190

Коник Дмитро Сергійович,
аспірант 1-ї кафедри акторського мистецтва
та режисури драми. Київський національний
університет театру, кіно і телебачення імені
І. К. Карпенка-Карого. Київ, Україна

Dmytro Konyk,
Postgraduate student of the First acting and
drama directing Department.
I. K. Karpenko-Karyi
Kyiv National University of Theatre,
Cinema and Television. Kyiv, Ukraine

ТЕМА ВІЙНИ В ТРИЛОГІЇ В. НЕСТАЙКА «ТОРЕАДОРИ З ВАСЮКІВКИ» У РОБОТІ НАД ІНСЦЕНІЗАЦІЄЮ РОМАНУ

*«Я пишаюся, що не вийшов із дитинства і
зберіг дитячу душу. Це підтримує мене в
нашому жорстокому світі і дає сили творити».*
В. Нестайко

Анотація. У статті проаналізовано тему війни в романі В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» та виявлено закладені автором книжки сенси, які стосуються зазначеної теми. Досліджено принцип акторської роботи над темою війни через самоаналіз і саморефлексію через вибудовування дотичних до роману «Тореадори з Васюківки» сцен, що написані та складені акторсько-режисерським етюдним методом. Розроблено авторські рекомендації для подальшого творчого втілення сценічної постановки на базі цього твору. Виділено основні сюжети та показаний зв'язок роздумів головних героїв трилогії із сьогоденням, в якому наявна проблема втраченого дитинства внаслідок віроломної та геноцидної війни російських агресорів проти України та її дітей. **Методологією** дослідження стало застосування загальнотеоретичних і спеціальних підходів та наукових методів: мистецтвознавчого та культурологічного підходів; системного та компаративного аналізу, моделювання, узагальнення, формалізації й абстрагування. Осмислення всесвітньо відомого дитячого пригодницького роману «Тореадори з Васюківки» В. Нестайка крізь призму повномасштабного вторгнення та сучасного геноциду українців російськими окупаційними військами визначає **наукову новизну** дослідження. На основі аналізу та репетиційного процесу вистави надана змістовна характеристика акторської та режисерської роботи над інсценізацією теми війни в трилогії В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» та сформовано ідею її здійснення. Зазначено важливість і перспективність подальших досліджень, а саме: апробація універсального та емпіричного досвіду війни різних митців і трансформування їхніх набутих емоційно-духовних знань у художні твори; вивчення явища рефлексії митців, зокрема у акторській і режисерській галузі.

Ключові слова: Всеволод Нестайко, «Тореадори з Васюківки», війна, тема, репетиція, інсценізація.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Всеволод Нестайко – один з найулюбленіших дитячих письменників, чії твори зростили не одне покоління. Хто не пам'ятає славнозвісних «Тореадорів з Васюківки»? Міжнародна рада з дитячої і юнацької літератури у 1979 році справедливо включила роман Всеволода Нестайка в особливий почесний список Г.-Х. Андерсена, як один з видатних творів дитячої літератури. Дитячий роман перекладено двадцятьма мовами. Ця трилогія залишається однією з кращих в українській літературі й сьогодні.

Роман «Тореадори з Васюківки» – про дружбу, пригоди, вигадку, фантазію і, звісно, дитинство, однак у ньому відображена і тема війни, що є сьогодні найгострішою темою, адже війни руйнували дитинство не одному поколінню українських дітей, зокрема і сучасному. У «Тореадорах...» в українській літературі зображено чи не найсвітліше і чи не найрадісніше дитинство, повне пригод, життєвих уроків і, головне, миру. Тема війни виникає у дитячому романі, як страшний спогад, як застереження, як готовність давати відсіч. Саме тому цей текст було обрано за основу для наукового дослідження і подальшого створення театральної студентської вистави «Тореадори з Васюківки» в Навчальному театрі Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. У роботі з творчим колективом ми зіштовхнулися з потребою професійного опрацювання теми війни етюдним і тренажним методом.

Акторська робота з темою є складовою підготовки майбутніх митців сцени та їхнього творчого зростання, що відповідає філософії розвитку вітчизняної культурно-мистецької освіти в контексті входження України в загальноєвропейський освітній простір (Безгін та ін., 2019). Дослідження механізмів і шляхів акторського руху в темі та способів її розширення власним унікальним досвідом і творчими інтуїціями стали пріоритетними при режисерському рішенні роботи з акторами-студентами та при постановці самої вистави.

Мета статті: Дослідити тему війни у романі В. Нестайка «Тореадори з Васюківки», виділити основні сюжети, що пов'язані з даною темою та виявити зв'язок роздумів головних героїв трилогії із сьогоднішнім і проблемою втраченого дитинства внаслідок віроломної та геноцидної війни російських агресорів проти України й її дітей. Дослідити принцип акторсько-режисерської роботи

над темою війни через художній аналіз твору, історичний аналіз, самоаналіз і саморефлексію, вибудовуючи дотичні до роману «Тореадори з Васюківки» сцени, але повністю вигадані, написані та складені етюдним методом. Посилаючись на першоджерело, виявити закладені автором сенси, які стосуються цієї теми та встановити між ними прямий і взаємодоповнюючий зв'язок. Дослідити процес створення інсценізації великого прозового твору (на прикладі «Тореадорів з Васюківки») до та під час репетиційного періоду, посилаючись на досвід українських і зарубіжних практиків і теоретиків театру.

Для досягнення мети статті використовувались мистецтвознавчі та культурологічні підходи; наукові методи: системного та компаративного аналізу, моделювання, узагальнення, формалізації й абстрагування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Твори Всеволода Нестайка посідають значуще місце в українській і світовій дитячій літературі. Роман «Тореадори з Васюківки» є обов'язковим у шкільній програмі з української літератури. Чимала кількість дослідницьких і методичних розробок для проведення уроків представлена фахівцями з педагогіки та літературознавства: (Вірич, 2012), (Гоголь, 2017), (Литвин, 2019), (Перещ, 2014) та (Хомин, 2023). У них передусім надаються методичні рекомендації педагогам щодо самопізнання і самовдосконалення, сприяння інтелектуальному й емоційному розвитку юної особистості, збагачення її внутрішнього світу через принципи добра, гуманізму, дружби, щастя та миру.

Національною бібліотекою України для дітей був розроблений ґрунтовний біобібліографічний нарис із діяльності, творчості В. Нестайка та бібліографічної інформації про його напрацювання й літературу про нього (Нестайко, 2019).

Незважаючи на значну кількість і літературознавчих, і методичних розробок цього художнього твору, дотепер був обійдений увагою українських дослідників аналіз теми війни у творі В. Нестайка «Тореадори з Васюківки». Автор робить аналіз літературного матеріалу, використовуючи досвід відомих практиків і теоретиків театру.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж узятися до будь-яких спроб інсценізації тексту дитячого роману «Тореадори з Васюківки» слід виділити головні події та теми, що творять каркас даного твору. Враховуючи об'єм роману, кількість сцен у ньому,

множину подій і різноманіття локацій дії, стає зрозумілим, що перенести усе це на сцену та відтворити увесь твір в одній виставі – завдання неможливе. Неможливе і, головне, непотрібне. Для суті літературного твору, як і драматичного, так і сценічного, ніколи не є важливою точність передачі сюжету. Навпаки: те, що стоїть за сюжетом, усе те, з чого складається «космос» твору, усі його теми, асоціації, глибокі підсвідомі асоціації, індивідуальні та колективні асоціації, емоційна пам'ять, фізичний і психологічний досвід, художні образи – усе це й є найголовнішим і найцікавішим матеріалом, на якому має виростати вистава.

Починаючи репетиції-дослідження, метою яких є фінальна інсценізація роману, нам потрібно знайти ключі до образів, що виникали у Всеволода Нестайка при написанні цього прозового твору, а згодом – до своїх власних образів у цих темах. Отож для початку слід вивчити біографію автора, а тим паче емоційний її бік. Аби прірва між творцями вистави та автором книжки зникла, акторам і режисерові потрібно самим стати митцями-авторами. Привласнення та розділення творчим колективом вистави надзавдань, ідей, емоційних і світоглядних особливостей Всеволода Нестайка може спричинити створення абсолютно нового твору мистецтва, який втілюватиметься у тій самій системі координат, що й роман «Тореадори з Васюківки», в якому, однак, взагалі не розпізнаватиметься (за своїм набором сцен, сюжетних ліній, персонажів і текстів) першоджерело.

Коли я починаю працювати над виставою, я починаю з глибокого, безформного передчуття, яке схоже на запах, колір, тінь. Це основа моєї роботи, моєї ролі – це моя підготовка до репетицій будь-якої вистави, яку я створюю. Є безформне передчуття, яке є моїми стосунками із п'єсою. Я переконаний, що цю виставу потрібно робити сьогодні, і без цього переконання я не зможу цього зробити. У мене немає техніки, – так Пітер Брук писав про зародження репетиційного процесу кожної своєї театральної постановки (Brook, 2019, р. 3).

Отже, детально розібравши сцени, дії, події, головних і другорядних героїв, локації дії, часові межі, сюжетні лінії, порядок і структуру твору, а також побачивши роман загалом і отримавши від нього, як безліч малих конкретних вражень, так і одне загальне, ми можемо взятися до його художнього аналізу. Перед творчим колективом стоять театральні-сце-

нічні виклики: що зробити з таким нагромадженням сюжетних ліній і такою кількістю подій, як втілити красу великого прозового твору у одній виставі, як впровадити відбір текстів для постановки, яку вбудувати структуру вистави, як розподілити ролі й чи взагалі розділятися на ролі, які сцени вирізнити, як не втратити Всеволода Нестайка як філософсько-мистецький орієнтир і при цьому не стати його «заручником», як передати атмосферу, почуття, думки, теми, образи та мікросвіт роману за рахунок двогодинної сценічної дії?

Для режисера вистави важливий особистий, унікальний (і водночас наш спільний, себто загальнолюдський) досвід акторів, що взялися створювати цю виставу. Тож для початку інсценізації ми пропонуємо виділити теми, які звучать у романі, а потім знайти автора у цій темі, самих себе і всіх, кого ми знаємо. Іншими словами, у дослідженні тем використати емпіричний досвід самого В. Нестайка і емпіричний досвід акторів та режисера. Ось теми, які ми виокремили з роману: дитинство, кохання, дружба, пісня, село, місто, дитячі мрії, фантазійність, сни, релігія та віра, життя, смерть, театр і кіно, історія України, культура України, гумор, весілля, батьки і діти, навчання, свійські та домашні тварини, доля, дорослішання, зрада, самотність, дитячі кумири, життя громади у селі, Київ, старше покоління, гординя, страх нелюбіві, війна. Під час опрацювання теми виникають образи майбутніх сцен, а також їхня сукупна спрямованість до того головного відчуття, якому згодом підпорядковуватимуться усі теми та ідеї:

Усе це є мовою, яка робить це передчуття трохи більш конкретним. Поки поступово з цього не виникне форма, форма, яку потрібно модифікувати та перевірити, але, незважаючи на це, це форма, яка з'являється. Не закрита форма, тому що це лише декорація, а я кажу «тільки декорація», тому що декорація – це лише основа, платформа. Потім починається робота з акторами. (Brook, 2019, р. 3).

Аби правильно розпочати роботу над виставою (використовуючи усі різновиди тренінгу з майстерності актора), слід тренажним та етюдним методом дослідити (на сцені) кожну з вищезазначених тем. Таким чином, перестати ділити наш (акторсько-режисерський) світ і світ Яви та Павлуші на окремі, далекі один від одного. Автор книги втілюється у головних героях роману та навпаки.

Та ж сама співзалежність і нерозділеність з Явою та Павлушею має статися і з авторами ви-

стави. Внаслідок проробленої творчої роботи ми виявили, що у акторів та режисера найбільшим був мистецький відгук під час дослідження теми війни і теми дитинства. Тому у творчому-мистецькому проєкті та науковому дослідженні зокрема, ми концентруємо свою увагу, замислюючи майбутню виставу навколо цих головних тем.

Про свій режисерський досвід Пітер Брук писав:

Якби ви бачили нас три чверті репетиційного періоду, ви б подумали, що п'єсу каламутять і руйнують надлишком того, що називається режисерськими винаходами. Я захоплював інших людей створювати все, добре і погане. Я нічого і нікого не цензурував, навіть себе. Я б сказав: «Чому б тобі цього не зробити?» і були б жарти, були б дурниці. Це не мало значення. Все це було для того, щоб мати з цього так багато матеріалу, щоб потім, поступово, речі змогли б бути сформовані. За якими критеріями? Що ж, сформовані по відношенню до безформного передчуття (Brook, 2019, р. 3).

У нашій роботі ми можемо піти (на перший погляд) занадто далеко від першоджерела («Тореадорів...»), проте усі наші творчі пошуки зводяться до того, аби відкрити драматичний матеріал зсередини, уважно стежачи за усіма сигналами та художніми імпульсами, усіма відкриттями й спрямуваннями, за автором і його текстом, а також за тою реальністю, що складається під час репетицій.

Таким чином, можна знайти в процесі (саме знайти в процесі, а не наперед вигадати) унікальну сценічну форму вираження сенсів, тем, почуттів, думок. «Тому що форма – це не ідеї, нав'язані п'єсі, це освітлена п'єса, а освітлена п'єса – це форма. Тому, коли результати здаються органічними та цілісними, це зовсім не тому, що єдина концепція була знайдена та впроваджена в п'єсу від самого початку» (Brook, 2019, р. 4). Адже, як писав Антонен Арто:

Ідея п'єси, що твориться безпосередньо на сцені, стикаючись із режисерськими й сценічними труднощами, змушує до винайдення активної мови, активної й анархічної, в якій відкидається звичне розмежування почуттів і слів... Театр, який підпорядковує інсценування і постановку, тобто все те, що є специфічно театральним, текстові, є театром антипоетичним (Арто, 2021, с. 44).

Ми ж прагнемо до поетичної вистави, дорогу для якої досліджував Лесь Курбас: «Першоджерело мистецтва – це зовсім не враження чисто малярське, чисто музичне чи поетичне. А грецька трагедія! Це

те, де є синтез одного, і другого, і третього... Актора і театр убила література. Публіка йде в театр дивитися на п'єсу. Форми її інсценізації, як у нас кажуть "постановки", не так її цікавлять, бо вони все одно будуть шаблонні» (Курбас, 2022, с. 26).

І далі:

Хіба не все зводиться до форми літератури? Виявити якийсь «абсолютний» стиль автора – чи не є й досі ідеалом і постулатом теоретиків режисури? Де ті артисти, що потонули в таємниці своєї техніки, шукають своїх, нових доріг для повного виявлення свого, індивідуального «я», котре не вміщається в рами прийнятого шаблону?.. Хто шукає нових кадансів голосових, нових переходів, вібрацій, гармоній діалогу? Хто шукає нових можливостей жесту, руху, кому тісно в старих скоувуючих шаблонах і хто дає нові правила і безправилля, нові перспективи? (Курбас, 2022, с. 27).

Перш ніж впроваджувати пошуково-чесний спосіб створення вистави, братися до етюдів, вправ і тренажів, слід зосередитися на цитатах з роману, які зміцнюють і розвивають знайдені в ньому теми. Окремого дослідження потребує тема війни, яка, як було вже зазначено, наявна у тексті майже непомітно. Однак, враховуючи біографічний аналіз та емоційний біографічний аналіз В. Нестайка (як, наприклад, факт єдиного спогаду письменника про свого батька: цукерка, яку батько дав синові під час свого арешту кагебістами у 1933 році), ми намагаємося побачити у романі образи реального життєвого досвіду автора та трансформацію цього досвіду у художній твір.

Тема війни та втраченого через війну дитинства звучить буквально на першій сторінці «Тореадорів...» – у передмові, яку написав сам В. Нестайко:

Швидше вирости я хотів ще й тому, що дитинство моє, на жаль, було не дуже безхмарним і щасливим. Тато мій, колишній «січковий стрілець», 1933 року був заарештований і загинув. З трьох рочків пізнав я, що таке доля безбатченка, де чи не єдиною втіхою були книжки. А коли мені було всього одинадцять, почалася війна. Дитинство моє урвалося, я одразу став дорослим. Бо лишився в окупованому фашистами Києві і ті два роки згадувати не люблю – стільки там було страшного й недитячого. А коли я став по-справжньому дорослим, мені страшенно захотілося повернутись назад у дитинство – догратися, досміятися, добешкетувати... (Нестайко, 2010, с. 4).

Як бачимо, тут згадується одразу дві війни (боротьба Українських Січових Стрільців в роки Першої світової війни та німецька окупація Києва під час Другої світової війни), а також політичні репресії Радянського союзу. Другий спомин війни (а також рефлексію свого досвіду окупації) автор втілює у розмові головних героїв з ветераном у Києві:

– Що то? – осмілівши, спитав я.

– Це артилерія, що була в нас на озброєнні у сорок третьому, коли ми Київ од фашистів визволяли, – пояснив міліціонер.

– А ви той... ви теж визволяли? – спитав і знітився Ява, що так нескромно спитав.

– Визволяв, хлопці. Що було, те було, – просто відповів старшина. – Навіть поранило мене тут, у Києві. В госпіталі тут лежав. Київ для мене кривне, рідне місто.

Ми якось зовсім по-новому глянули на нього. Он він, бачиш, який – старшина Паляничко (Нестайко, 2010, с. 36).

А затим хлопці йдуть у Національний музей історії України: «Третій поверх. Друга світова війна. Визволення України від фашистських загартників. Тут від кожного стенда віє подвигами, геройською славою.» (Нестайко, 2010, с. 36-37). Як бачимо, для автора національно-визвольна війна та воїни, які захищали рідний край і свободу, є надзвичайно важливими. Такі тексти формують у дітях повагу до минулого і готовність до майбутнього. І, хтозна, можливо, багатьох, хто став до лав ЗСУ, приєднався до Сил територіальної оборони чи розпочав активну волонтерську діяльність, та багатьох з тих, хто і словом, і ділом укріпився в національному піднесенні у зиму-весну 2022-го року, формували в дитинстві саме «Тореадори...» чи інші дитячі книги з подібними нарративами.

У романі потужно звучить зв'язок армії та цивільного населення. Армія і мешканці села об'єднуються під час стихійного лиха (прорвана гребля та повінь, яка перегукується з підривом і затопленням Каховської ГЕС російськими окупаційними військами 6-го червня 2023 року) (*Звернення*, 2023) та діють, як єдиний організм:

Між хат, повіток і садків снували бронетранспортери, десь далі вглиб села гурчали тягачі й машини, розтягуючи завали й те, що було на їхньому шляху. І всюди майоріли зелені солдатські гімнастерки. Що ближче ми підпливали, то більше ставало людей. Здавалося, геть усе село зараз тут, на затопленому кутку. І ніхто не сидів склавши руки.

Усі щось робили: щось несли, щось тягли, щось передавали один одному (Нестайко, 2010, с. 481).

Про солдат, які по тривозі прибули серед ночі рятувати Васюківку, Ява каже так: «Тільки те-пер я роздивився, які вони всі втомлені, змучені. Очі у всіх червоні, губи обвітрені, потріскані, на щоках, три дні не голених, брудна щетина. Вони ж ото тільки-тільки були лягли відпочити після триденного важкого походу, а тут знову таке. Але трималися вони бадьоро, ці зовсім молоді ще солдати.» (Нестайко, 2010, с. 482-483).

Під час кризових ситуацій проявляються усі найкращі й усі найгірші людські сторони. Так, під час повені, жителі Васюківки передусім рятували людей і тварин, а вже потім своє майно. Як відомо, рівень людяності суспільства оцінюють за його поведінням із тваринами. Невідомо, якими такими надлюдськими силами Баба Мокрина витягла на дах будинку свою корову і, чекаючи порятунку, кричала солдатам: «Корівоньку, корівоньку спершу! Корівоньку, люди добрі!» (Нестайко, 2010, с. 467). А потім та ж сама баба Мокрина просить врятувати найважливішу річ у її затопленій хаті, і знову постає щемка та трагічна тема війни. Ява рятує листи покійного чоловіка баби Мокрини, воїна Другої світової:

І те, що я мало не втопився, саме рятуючи фронтові листи дядька Михайла, який загинув в останній день війни, і те, що зараз отам, попід хатою, саме солдати рятували людей, худобу і майно, – все це набуло для мене якогось особливого змісту. Я чувся так, наче я теж належу до армії, наче я беру участь у справжній військовій операції і зараз зробив щось таке, що, може, робили на фронті, щось гідне бійця. І гордість радісно залоскотала мені під серцем (Нестайко, 2010, с. 475).

Тема війни нерозривна з темою героїчних вчинків, яких так прагнуть головні герої. Коли ж Ява хворіє і на деякий час залишається недієздатним, він страждає через те, що не може брати участі у спільній справі – відбудові села після повені:

Всі працювали з ранку до вечора. Всі. А я лежав собі паном – пив какао, гоголь-моголь, їв різні пундики смачні, що їх ночами пекла мені мати для зміцнення хворого організму. Пив, їв і читав собі різні пригодницькі книжки. А хлопці працювали і їли хліб з салом. І я їм заздрив несамовито. Я ненавидів какао, гоголь-моголь і смачні пундики. Я проміняв би всі ці ласощі на шмат хліба з салом у перерві між роботою (Нестайко, 2010, с. 500-501).

Тут слід згадати таке українське національне явище, як толока. Безоплатна колективна праця задля спільного добробуту та порядку, або ж колективна праця як допомога тим, хто її найбільше потребує, – усе це є частиною нашої свідомості, і є, безумовно, однією з причин збереження та згуртованості нашої нації. Фільм Михайла Ілленка «Толока» (2020) прекрасно показує життя громади, в якому немає «хати скраю», і саме тому дім (в прямому і образному значенні цього слова) щоразу постає з руїн, відроджуючись та зцілюючись, продовжує бути домом для наступних поколінь. Радість колективної праці зумовлена внутрішнім камертоном честі та гідності, добра та чесності. Аби не перестати чути голос совісті, потрібне виховання в любові й чеснотах. Як свідчить про це діалог діда Варави з Книшем (в присутності Яви і Павлуші), якого було піймано на крадіжці, де видно різницю виховання, що закладається в нас з дитинства: «Та, дедушка!.. – плаксиво запросився Книш. – Та ми ж з вами сусіди! Що вам – більше за всіх треба? Я ж нічого не зробив, не встиг же! Одпустіть!»

– Які ми сусіди! – одрубав дід. – Ти зовсім на іншій планеті живеш! І не смій сусідиться до людей» (Нестайко, 2010, с. 176).

Простими, але важливими словами автор зміцнює думку про небезпеку для нашої держави та її громадян, а також про важливість готовності політиків і Збройних Сил України до агресії: «В армії, виявляється, завжди так: ніхто нічого не знає, ні солдати, ні офіцери, і раптом тривога – бойова готовність номер один! І все! А що, це правильно – армія щохвилини мусить бути готовою до бою». (Нестайко, 2010, с. 527).

Зрештою, книга розпочинається темою війни, нею ж і закінчується. Ява мріє піти в армію, Павлуша ж і Ганя відстоюють красу миру і мирного життя (що докорінно відрізняється від наративів країн-агресорів і загарбників): «Пробач... Не хочу я бути кулеметницею!.. Я художницею хочу!..

– Ану вас!.. Борці за мир! – махнув я рукою. І ми всі троє весело засміялися». (Нестайко, 2010, с. 540).

Висновки. Простежуючи тему війни у творі «Тореадори з Васюківки», ми виявили сконцентровану увагу автора дитячого роману на красі миру і мирного життя. Миру, який існує під постійною загрозою і який потрібно відстоювати в разі зовнішньої агресії. Фактично, дитяча при-

годницька трилогія завершується словами «борці за мир», які закріплюють тему війни, даючи нам зрозуміти, що за мир, у разі критичної небезпеки, варто боротися.

Сучасне покоління дітей і підлітків зіштовхнулося з жахіттями війни, як свого часу з цим зіштовхнувся В. Нестайко. Під час підготовчого процесу до репетицій та під час самих репетицій ми виявили, що особистий контакт кожного з акторів і режисера вистави з романом, його автором та з темою війни є обов'язковим у цьому дослідженні. Особисте сприйняття книги кожним з учасників вистави формує сцени, концепцію, ідею, стилістику, художню мову та надзавдання сценічного твору. Досліджена тема війни вийшла на перший план і стала основою для «безформного передчуття» (за Пітером Бруком) майбутньої вистави, що і визначило всі аспекти інсценізації «Тореадорів з Васюківки».

У роботі з таким мистецько-філософським явищем, як «тема», ми спиралися на досвід творчих пошуків Леся Курбаса, Пітера Брука й Антонена Арто. Ми відмовилися (на першому етапі репетицій) від прямого використання авторського тексту та зосередилися на тексті авторських етюдів акторів, аби надалі якомога точніше здійснити інсценізацію для майбутньої вистави за мотивами «Тореадорів з Васюківки».

Це дослідження потребує подальшого практичного та теоретичного опрацювання з використанням новітніх творчих методів і науково-методичних відкриттів, з урахуванням реалій сьогодення.

Джерела та література:

- Арто, Антонен (2021). *Театр і його двійник* : Київ : Видавництво Жупанського. 280 с.
- Безгін, О. І., Кузнецова І. В., Успенська О. Ю. (2019) *Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви і смисли* : монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України. 208 с.
- Вірич, Н. В. (2012) Екзистенціал щастя в художньому світі Всеволода Нестайка. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Вип. 31. С. 217-219.
- Гоголь, Н. В. (2017) Вивчення роману В. Нестайка «Тореадори з Васюківки» на уроках української літератури. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка : Педагогічні науки*. Вип. 2. С. 194-203.

- Звернення Президента Володимира Зеленського (2023). *Створена російськими терористами катастрофа на Каховській ГЕС не зупинить Україну й українців*. Відновлено з <https://www.president.gov.ua/news/stvorena-rosijskimi-teroristami-katastrofa-na-kahovskij-ges-83449/> (Дата звернення 02.04.2024).
- Курбас, Лесь (2022). *Філософія театру* : Харків-Київ : Основи : ПП Олександр Савчук. 920 с.
- Литвин, О. М. (2019) Художні особливості прози Всеволода Нестайка для дітей (на матеріалі роману «Тореадори з Васюківки»). *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. № 2. С. 439-446. URL:[https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18\(69\)-381-387](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18(69)-381-387)
- Нестайко, В.З. (2010)/ Тореадори з Васюківки. Трилогія про пригоди двох друзів. Нова авторська редакція з новими епізодами. Київ: «А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА». 543 с.
- Нестайко, Всеволод (2019). «Я все життя писав саме для дітей – писав з любов'ю, болем і тривогою» : біобібліографічний нарис. Держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей» ; автор-уклад. Н. О. Гаждан. Київ. 96 с.
- Перещ, Ю. (2014). Всеволод Нестайко. «Тореадори з Васюківки»: пригодницький захопливий сюжет у повісті для дітей. *Українська мова і література*, 24. С. 13-19.
- Хомин, І. (2023). Сучасні підходи до вивчення повістей Всеволода Нестайка «Чарівний талісман» і «Тореадори з Васюківки» у 5-6 класах НУШ. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*, 18. С. 381-387. URL: [https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18\(69\)-381-387](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18(69)-381-387)
- Brook, Peter (2019). *The Shifting Point: Forty Years of Theatrical Exploration*, 1946-87, London : Bloomsbury Academic. 216 p.
- «Toreadors from Vasyukivka» in Ukrainian literature classes]. *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka : Pedahohichni nauky*, 2. P. 194-203. [in Ukrainian]
- Zvernennya Prezydenta Volodymyra Zelens'koho (2023). *Stvorena rosiys'kymy terorystamy katastrofa na Kakhovs'kiy HES ne zupynyt' Ukrayinu y ukrayintsiv*. [The disaster at the Kakhovka hydroelectric power plant created by Russian terrorists will not stop Ukraine and Ukrainians]. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/news/stvorena-rosijskimi-teroristami-katastrofa-na-kahovskij-ges-83449/> [in Ukrainian]
- Kurbas, Les' (2022). *Filosofiya teatru* [Philosophy of the theater]. [in Ukrainian]
- Lytvyn, O.M. (2019). *Khudozhni osoblyvosti prozy Vsevoloda Nestayka dlya ditey (na materialy romanu «Toreadory z Vasyukivky»)* [Artistic Features of Vsevolod Nestayko's Prose for Children (Based on the Novel «The Toreadors of Vasyukivka»)] *Prykarpats'kyy visnyk NTSh. Slovo*, 2. P. 439-446. URL:[https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18\(69\)-381-387](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18(69)-381-387) [in Ukrainian]
- Nestayko, V. Z. (2010). *Toreadory z Vasyukivky. Trylohiya pro pryhody dvokh друзів*. Nova avtors'ka redaktsiya z novymy epizodamy [The bullfighters from Vasyukivka. A trilogy about the adventures of two friends. New author's edition with new episodes]. [in Ukrainian]
- Nestayko, Vsevolod (2019). «Ya vse zhyttya pysav same dlya ditey – pysav z lyubov'yu, bolem i tryvohoyu» : biobibliografichnyy narys [«All my life I have been writing for children-writing with love, pain, and anxiety» : a biobibliographical sketch]. [in Ukrainian]
- Pereshch, Yu. (2014). Vsevolod Nestayko. «Toreadory z Vasyukivky»: pryhodnyts'kyy zakhoplyvyy syuzhet u povisti dlya ditey. [Vsevolod Nestayko. «Toreadors from Vasyukivka»: an adventure story for children]. *Ukrayins'ka mova i literature*, 24. P. 13-19. [in Ukrainian]
- Khomyn, I. (2023). Suchasni pidkhody do vyvchennya povistey Vsevoloda Nestayka «Charivnyy talisman» i «Toreadory z Vasyukivky» u 5–6 klasakh NUSH [Modern approaches to the study of Vsevolod Nestayko's novels «Magic Talisman» and «Toreadoras from Vasyukivka» in grades 5–6 of the NUSH.] *Prykarpats'kyy visnyk Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. Slovo*, 18. P. 381-387. URL: [https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18\(69\)-381-387](https://doi.org/10.31471/2304-7402-2023-18(69)-381-387) [in Ukrainian]
- Brook, Peter (2019). *Perelomnyy moment: Sorok rokiv teatral'nykh poshukiv*, 1946-87. [The Shifting Point: Forty Years of Theatrical Exploration, 1946–87]. London. [in English]

References:

- Arto, Antonen (2021). *Teatr i yoho dviynyk* [Theater and its double]. [in Ukrainian]
- Bezhin, O., Kuznyetsova I., Uspens'ka O. (2019). *Khudozhnya kul'tura i mystets'ka osvita Ukrayiny: suchasni proyavy i smysly* : monohrafiya [Artistic Culture and Art Education of Ukraine: Modern Manifestations and Meanings : a monograph]. [in Ukrainian]
- Virych, N. V. (2012). Ekzystentsial shchastya v khudozhn'omu sviti Vsevoloda Nestayka [The existentialism of happiness in the artistic world of Vsevolod Nestayko]. *Naukovi pratsi Kam'yanets'-Podil's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Filolohichni nauky*, 31. P. 217-219. [in Ukrainian]
- Hohol', N.V. (2017). Vyvchennya romanu V. Nestayka «Toreadory z Vasyukivky» na urokakh ukrayins'koyi literatury [Studying the novel by V. Nestayko's novel

Dmytro Konyk

The theme of war in V. Nestayko's trilogy «The Toreadoras from Vasyukivka» while working on the novel's adaptation

Abstract. The article analyzes the theme of war in V. Nestayko's novel «Toreadoras from Vasyukivka» and reveals the meanings laid down by V. Nestayko that relate to this topic. The principle of actor's work on the theme of war through self-analysis and self-reflection is explored, building scenes related to the novel «Toreadoras of Vasyukivka», which are written and composed by the actor-director sketch method. The author's recommendations for the further creative realization of a stage production based on this work have been developed. The author highlights the main plots and shows the connection between the reflections of the main characters of the trilogy and the present, which includes the problem of lost childhood as a result of the treacherous and genocidal war of Russian aggressors against Ukraine and its children. The research methodology was the use of general theoretical and special approaches and scientific methods: art historical and cultural approaches; systematic and comparative analysis, modeling, generalization, formalization, and abstraction. The scientific novelty is defined as the comprehension of the world-famous children's adventure novel «Toreadoras from Vasyukivka» by V. Nestayko through the prism of the full-scale invasion and modern genocide of Ukrainians by the Russian occupation forces. Based on the analysis and rehearsal process of the play, the author provides a substantive characterization of the actors' and director's work on the staging of the war theme in V. Nestayko's trilogy «Toreadoras from Vasyukivka». The idea of staging the trilogy was formed. The author emphasizes the importance and prospects for further research, namely: testing the universal and empirical experience of war by various artists and transforming their acquired emotional and spiritual knowledge into works of art; studying the phenomenon of artists' reflection, particularly in the acting and directing fields.

Keywords: Vsevolod Nestayko, «Toreadoras from Vasyukivka», war, theme, rehearsal, staging.